

Kwalifikacja i weryfikacja statusu osadzonych „niebezpiecznych” – analiza rozwiązań kodeksowych w kontekście celów wykonywania kary pozbawienia wolności

Qualification and verification for a group of dangerous prisoners – analysis of codex solutions in the context of the purpose of imprisonment

Abstract

The article is entirely devoted to the institution of executive criminal law which is the procedure for qualifying for a group of dangerous prisoners and verifying the granted status. Attention was focused on the issue of the premises underlying that process. The aim of the article is to appraise validity and adequacy of the premises in the process of verification of “dangerous” status, as well as an attempt to create new guidelines. The author makes deliberations in the context of the purposes of imprisonment.

Keywords

dangerous prisoner, imprisonment, classification of convicts

1. Wprowadzenie

Niniejszy artykuł stanowi próbę zdiagnozowania procedury kwalifikacji oraz weryfikacji statusu osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostek penitencjarnych, czyli tzw. osadzonych „niebezpiecznych”. W opracowaniu tym skoncentrowano uwagę na zagadnieniu przesłanek stanowiących podstawę procesu nadawania oraz weryfikowania nadanego statusu osadzonego „niebezpiecznego”. Autorka dokonuje rozważań w kontekście celów wykonywania kary pozbawienia wolności. Jak wynika z raportów zarówno organizacji

krajowych, jak i międzynarodowych¹ zajmujących się kwestią przestrzegania praw człowieka, w tym analizą prawidłowości procesu wykonywania kary, w polskim systemie penitencjarnym panuje tendencja do automatycznego nadawania i przedłużania przedmiotowego statusu. Taki stan rzeczy powoduje po pierwsze, nakładanie przez ETPCz na polski rząd wysokich sankcji finansowych tytułem odszkodowań dla osadzonych, a po drugie, wpływa negatywnie na proces realizacji wychowawczego i resocjalizacyjnego celu wykonywania kary pozbawienia wolności. Celem niniejszego artykułu jest ocena przesłanek kwalifikacyjnych pod kątem zasadności i adekwatności w procesie weryfikacji statusu „niebezpiecznego”, a także próba stworzenia nowych wytycznych, które byłyby wykorzystywane w postępowaniu z przedmiotową grupą osadzonych.

2. Analiza

Według danych statystycznych przygotowywanych przez Centralny Zarząd Służby Więziennej² obecnie w polskich jednostkach penitencjarnych przebywa 146 osadzonych zakwalifikowanych jako stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu, odbywających karę w wyznaczonym oddziale lub celi zakładu karnego typu zamkniętego w warunkach zapewniających wzmożoną ochronę społeczeństwa i bezpieczeństwo tego zakładu (tzw. „niebezpieczni”). Analiza danych statystycznych zawartych w miesięcznych raportach SW obrazująca strukturę ilościową osadzonych zakwalifikowanych jako tzw. „niebezpieczni” w latach 2009-2018 skłania do wniosku, że udział osadzonych „niebezpiecznych” w ogólnej liczbie osadzonych jest niewielki, ponieważ od 2012 r. wynosi ok. 0,2% i ma tendencję spadkową. Niemniej kwestia osadzonych „niebezpiecznych” jest istotna z innych względów – procedury kwalifikacji i weryfikacji statusu „N” oraz wynikających z niej warunków, w jakich osadzeni przebywają w jednostkach penitencjarnych, a ostatecznie realizacji celów wykonywania kary pozbawienia wolności.

Istota zagadnienia osadzonych stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostek penitencjarnych sprowadza się do stosowania w zakładzie karnym lub areszcie śledczym rygorystycznych warunków izolacji, z uwagi na poważne zagrożenie dla społeczności więziennej, jak i pozawięziennej, jakie stwarzają sprawcy szczególnie niebezpieczni, głównie ze względu na wysoki

¹ Raporty Rzecznika Praw Obywatelskich oraz raporty Europejskiego Komitetu do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) z 1996, 2000, 2004, 2009 i 2013 roku.

² Statystyka penitencjarna miesięczna za wrzesień 2018 roku opublikowana na stronie internetowej CZSW: <https://www.sw.gov.pl/strona/statystyka--miesieczna> [dostęp 18.11.2018].

stopień ich demoralizacji, przynależność do struktur przestępczych i nieprzewidywalność zachowania. „Poważne zagrożenie”, jakie stwarzają osadzeni „niebezpieczni”, można rozpatrywać w dwóch aspektach: jako zależne od samego więźnia oraz jako zależne od działań lub zaniechań administracji więziennej. Pojawia się podstawowy problem, a mianowicie konieczność stworzenia przez aparat państwowy takich rozwiązań, które z jednej strony zapewniłyby bezpieczeństwo społeczeństwu i jednostkom penitencjarnym, a z drugiej strony poradziłyby sobie z niepoddającym się oddziaływaniom „niebezpiecznym” w inny sposób niż zmaksymalizowana izolacja i zabezpieczenie techniczne do końca kary³. Nadanie statusu osadzonego „niebezpiecznego” jest następstwem przeprowadzenia złożonego procesu kwalifikacji i powoduje umieszczenie w wyznaczonym oddziale lub celi wyposażonej w zintensyfikowane zabezpieczenia techniczno-ochronne, a także stosowanie przez personel więzienny szczególnych reguł postępowania⁴. To właśnie tak daleko idące następstwa kwalifikacji do kategorii „N” powodują, że kwestia wykonywania kary pozbawienia wolności czy też tymczasowego aresztowania tej grupy osadzonych jest przedmiotem licznych kontroli przeprowadzanych przez krajowe i międzynarodowe organizacje czy instytucje zajmujące się ochroną przestrzegania praw człowieka⁵. Wobec konieczności wykonywania zaleceń pokontrolnych także ustawodawca nie pozostawił tego problemu w gestii samej Służby Więziennej, a kolejnymi nowelizacjami dokonywał modyfikacji przedmiotowych regulacji, w kierunku kreowania jak najbardziej rzetelnych warunków procesu kwalifikacyjnego, który to stanowi *clou* niniejszej analizy.

Ostatnie zmiany Kodeksu karnego wykonawczego (dalej: k.k.w.) w części dotyczącej osadzonych „niebezpiecznych” przyniosła nowelizacja z dnia 10 września 2015 roku⁶. Odnosiła się ona do przepisów art. 76, 88, 88a, 88b, 88c, 212a i 212b k.k.w. Głównym powodem jej uchwalenia była konieczność dostosowania prawa polskiego do wymagań wynikających z wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydanych w sprawach *Piechowicz vs. Polska* (skarga nr 20071/07) oraz *Horych vs. Polska* (13621/08). Wskazano w nich, że okres trwania oraz surowość nałożonych środków wynikających z zakwalifikowania do kategorii tzw. „więźniów niebezpiecznych” stanowią w tych przypadkach naruszenie art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych

³ M. Niełacna, „Człowiek w akwarium” – postępowanie z więźniami „niebezpiecznymi”, *Archiwum Kryminologii* 2014, t. XXXVI, s. 166-169.

⁴ Zob. Zarządzenie nr 43/2010 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 13 sierpnia 2010 r. w sprawie ustalania metod i form działalności w zakresie ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej.

⁵ Teksty raportów cf. CPT/Inf (98) 13, CPT/Inf (2002) 9, CPT/Inf (2006) 11, CPT/Inf (2011) 20, CPT/Inf (2014) 21, <http://www.coe.int/en/web/cpt/poland> [dostęp 18.11.2018].

⁶ Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy, Dz. U. z 2015 r., poz. 1573.

wolności⁷. Zgodnie z uzasadnieniem do projektu omawianej ustawy celem wprowadzonych zmian było „stworzenie prawnej możliwości stopniowego łagodzenia rygorów określonych w art. 88b i 212b k.k.w.”⁸ W związku z tym uprawniono komisję penitencjarną do odstąpienia od stosowania jednego lub kilku rygorów wymienionych w art. 88b § 1 k.k.w., z jednoczesną możliwością ich przywrócenia w uzasadnionej sytuacji. Ponadto komisja penitencjarna przy każdorazowej kwalifikacji oraz weryfikacji statusu „niebezpiecznego” została zobowiązana do wskazania przesłanek uzasadniających przedmiotową decyzję. W kwestii skazanych lub tymczasowo aresztowanych za popełnienie lub podejrzenie popełnienia przestępstwa w zorganizowanej grupie lub związku przestępczym, umieszczenie ich w zakładzie karnym typu zamkniętego lub aresztu śledczego w zaostrzonych warunkach według nowych przepisów zależy od decyzji komisji penitencjarnej, która stwierdza, czy taki osadzony stwarza poważne zagrożenie społeczne albo zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu⁹. Powyższa nowelizacja weszła w życie 24 października 2015 r. i dlatego po ponad trzech latach jej obowiązywania nadszedł czas na próbę oceny tej regulacji pod kątem praktycznej realizacji jej podstawowych założeń i celów, które miała spełniać.

Problematyka osadzonych „niebezpiecznych” sprowadza się do właściwego wyodrębnienia przedmiotowej grupy z ogółu osadzonych, co możliwe jest przede wszystkim dzięki przeprowadzeniu właściwego procesu kwalifikacji, a następnie weryfikacji nadanego statusu. W nauce prawa karnego przyjmuje się, że uniwersum kryteriów klasyfikacyjnych, w tym kwalifikacyjnych dzieli się na kryteria o charakterze materialnym i formalnym, a następnie na kryteria podmiotowe i przedmiotowe. Przesłanki kwalifikacyjne, które uwzględnia się przy wyodrębnianiu kategorii osadzonych „niebezpiecznych”, ustawodawca umieścił w art. 88a i art. 212a k.k.w., które odnoszą się odpowiednio do skazanych odbywających karę pozbawienia wolności oraz do tymczasowo aresztowanych. Ogólnym i podstawowym kryterium kwalifikacji do przedmiotowej kategorii jest stworzenie przez skazanego lub tymczasowo aresztowanego poważnego zagrożenia dla społeczeństwa albo dla bezpieczeństwa zakładu karnego lub aresztu śledczego¹⁰. Zgodnie z art. 88a § 1 k.k.w. oraz art. 212a § 3 k.k.w. punktem wyjścia dla nadania statusu „N” jest popełnienie lub podejrzenie popełnienia przestępstwa o bardzo wysokim stopniu społecznej szkodliwości. Jest to jednak zbyt ogólna przesłanka, tworząca

⁷ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284.

⁸ Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/A4B8BC1EC2B4E008C1257D8700379736/%24File/2874.pdf> [dostęp 02.09.2018].

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ J. Lachowski, *Art. 88a*, [w:] *idem* (red.), *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 430.

niejasne granice dla komisji penitencjarnej wydającej stosowne decyzje w przedmiocie kwalifikacji do „niebezpiecznych”, aby mogła funkcjonować samodzielnie¹¹. W związku z powyższym ustawodawca uszczegółowił ją, wskazując konkretne przesłanki odnoszące się do popełnionego czynu, zachowania w trakcie pobytu w jednostce penitencjarnej, ewentualnej przynależności do struktur przestępczych oraz do osoby skazanego lub tymczasowo aresztowanego. W konsekwencji tego aby zakwalifikować danego osadzonego do kategorii „niebezpiecznych”, przynajmniej jedna z przesłanek przedmiotowych musi połączyć się na zasadzie koniunkcji z przesłankami podmiotowymi¹². Przy kwalifikacji oczywiście konieczne jest uwzględnienie podstawowych kryteriów klasyfikacyjnych zawartych w art. 82 § 2 k.k.w., odnoszących się do ogółu skazanych, które stanowią podstawę oceny skazanego przez cały okres odbywania przez niego kary oraz kryteriów kwalifikacyjnych stosowanych tylko w ramach kwalifikacji do grupy „niebezpiecznych”. Można mówić o dwoistości tych dwóch kategorii przesłanek podmiotowych, a jednocześnie o nakładaniu się ich zakresów, co świadczy o nieprecyzyjności obowiązującej regulacji¹³. Mianowicie przesłanki z art. 82 § 2 k.k.w. dotyczą m.in. płci, wieku, uprzedniego odbywania kary pozbawienia wolności, stanu zdrowia fizycznego i psychicznego oraz ewentualnych uzależnień, stopnia demoralizacji i zagrożenia społecznego oraz rodzaju popełnionego przestępstwa. Katalog powyższych przesłanek jest otwarty i dotyczy wszystkich skazanych na karę pozbawienia wolności oraz ma wpływ na decyzję klasyfikacyjną, czyli dotyczącą umieszczenia w odpowiednim rodzaju i typie zakładu karnego. Druga grupa przesłanek podmiotowych, czyli wymienionych w art. 88a § 2 k.k.w. stanowi kryteria oceny związane z osobą skazanego, a należą do nich: właściwości i warunki osobiste, czyli charakter, wykształcenie, osobowość, jego motywacje, sposób zachowania przy popełnieniu przestępstwa, którego obraz pochodzi z opisu czynu i ewentualnie z uzasadnienia wyroku, ujemne następstwa przestępstwa (ich rodzaj i rozmiar), zachowanie w trakcie pobytu w zakładzie karnym, poziom demoralizacji oraz efekty resocjalizacji. Powyższe przesłanki zostały określone w kodeksie wyczerpująco. Ponadto w odniesieniu do skazanych za przestępstwa popełnione w związku lub grupie przestępczej ważnym zabiegiem jest ustalenie możliwego zagrożenia dla porządku prawnego, które może być następstwem kontaktowania się z pozostałymi członkami takiej organizacji¹⁴. Z uwagi na zasadę domniemania niewinności do podmiotowych

¹¹ R. Godyla, L. Bogunia, *Niektóre problemy kwalifikowania skazanych i tymczasowo aresztowanych do grupy osadzonych niebezpiecznych*, [w:] A. Kwieciński (red.), *Postępowanie z wybranymi grupami skazanych w polskim systemie penitencjarnym. Aspekty prawne*, Warszawa 2013, s. 28.

¹² *Ibidem*, s. 26.

¹³ T. Kalisz, *Osadzeni niebezpieczni. Procedura kwalifikacji, jej weryfikacja oraz zakres ograniczeń*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2017, t. XLIII, s. 177 i n., <http://dx.doi.org/10.19195/2084-5065.43.12> [dostęp 19.03.2019].

¹⁴ J. Lachowski, *op. cit.*, s. 430-431.

kryteriów nadawania statusu „niebezpiecznego” dla tymczasowo aresztowanych nie zalicza się motywacji, zachowania przy popełnieniu przestępstwa, jego ujemnych następstw, a także postępów w resocjalizacji¹⁵.

Podsumowując rozważania na temat przesłanek kwalifikacyjnych do kategorii osadzonych „niebezpiecznych”, nowy ich kształt wprowadzony na mocy nowelizacji Kodeksu karnego wykonawczego z września 2015 r. z założenia miał chronić przed automatyzmem w nadawaniu i przedłużaniu statusu niebezpiecznych, a w konsekwencji przed kierowaniem przez osadzonych skarg do instytucji międzynarodowych, których wynikiem często były wysokie odszkodowania dla osadzonych. Mogłoby się wydawać, że dzięki wyróżnieniu przesłanek przedmiotowych i podmiotowych, które muszą łączyć się ze sobą na zasadzie koniunkcji, zabezpieczono decyzję komisji penitencjarnej przed powyższymi zagrożeniami. W założeniu bowiem obowiązujących uregulowań prawnych to, czy osadzony otrzyma status „N”, ostatecznie zależy od przesłanek dotyczących jego osobowości, których stwierdzenie wystąpienia jest skutkiem przeprowadzenia wnikliwej i kompleksowej oceny. Niemniej należy zwrócić uwagę na sformułowanie owych podmiotowych przesłanek zawarte w art. 88a § 2 k.k.w. Odnosząc się do pierwszej przesłanki – „właściwości i warunki osobiste sprawcy” – można uznać, że ma charakter dynamiczny, ponieważ właściwości i warunki osobiste mogą zmieniać się pod wpływem nowych sytuacji życiowych czy rodzinnych. Jednak mimo to istnieje duże ryzyko, że po osadzeniu w warunkach wzmożonej izolacji nie ulegną one zmianie i przez to komisja penitencjarna również nie zmieni decyzji klasyfikacyjnej. Druga przesłanka – „motywacje i sposób zachowania się przy popełnieniu przestępstwa oraz rodzaj i rozmiar ujemnych następstw przestępstwa” – mimo że dotyczy cech podmiotowych, to ze względu na jej ujęcie ma charakter statyczny, przez co nie znajdzie zastosowania w procedurze weryfikacji statusu „niebezpiecznego”, a jedynie będzie przydatna w procesie kwalifikacji. Następna – „sposób zachowania się w trakcie pobytu w zakładzie karnym” – jest wyrazem kolejnej nieprecyzyjności ustawodawcy, ponieważ stanowi częściowe powielenie jednej z przesłanek przedmiotowych, a mianowicie przesłanki z art. 88a § 1 pkt 2 k.k.w. Można sobie wyobrazić sytuację, że komisja penitencjarna kwalifikuje osadzonego do kategorii „N” z powodu próby ucieczki z zakładu karnego jako przesłanki przedmiotowej i podmiotowej. Formalnie istnieje taka możliwość i będzie stała ona w opozycji do postulatu niestosowania automatyzmu w kwalifikacji i weryfikacji statusu. Ponadto takie ujęcie powyższej przesłanki zostawia dość spory „luz” decyzyjny dla komisji penitencjarnej, która we własnym zakresie musi ocenić, jakie zachowania uzna za negatywne i w konsekwencji nada osadzonemu szczególny status. Następna przesłanka – „stopień demoralizacji lub postępy w resocjalizacji” – teoretycznie jest przesłanką dynamiczną, która

¹⁵ P. Gensikowski, *Art. 212a*, [w:] J. Lachowski (red.), *op. cit.*, s. 800.

mogłaby mieć zastosowanie w przypadku weryfikacji statusu. Należy jednak mieć na uwadze warunki izolacji osadzonych oraz dostępność efektywnych metod oddziaływań penitencjarnych. W warunkach praktycznego pozbawienia kontaktu ze społecznością więzienną, oprócz minimalnej styczności z wyznaczonymi do kontaktu funkcjonariuszami, osadzeni „niebezpieczni” nie mają szans na skuteczną resocjalizację. Powyższe potwierdzają opinie funkcjonariuszy SW zebrane w badaniach własnych przeprowadzonych w kwietniu 2017 r. w wybranych jednostkach penitencjarnych posiadających wydzielone oddziały „N”, znajdujących się na terenie całego kraju¹⁶. Bariery oddziaływań penitencjarnych, zdaniem funkcjonariuszy uczestniczących w sondażu, stanowią przede wszystkim: wysoki stopień demoralizacji, negatywna postawa wobec funkcjonariuszy i samych oddziaływań penitencjarnych oraz wzmożona izolacja. Ankietowani w tej kwestii zwracają uwagę także na problemy ze zdrowiem psychicznym, możliwość prowadzenia oddziaływań tylko w oddziałach i surowe reguły postępowania. Większość z nich wynika z warunków, w jakich zostali osadzeni skazani i tymczasowo aresztowani „niebezpieczni”. Zatem w zmniejszeniu rygorystycznych warunków izolacji w oddziałach „N” można by upatrywać szans na poprawę efektywności resocjalizacji osadzonych. Jednak stosunek funkcjonariuszy do ewentualnego zmniejszenia rygoru na oddziałach „N” rysuje się jednoznacznie, albowiem 97,6% ankietowanych, czyli prawie wszyscy zgodnie stwierdzili, że byłby to nieodpowiedni zabieg legislacyjny. Reasumując kwestię „stopnia resocjalizacji”, w przypadku osadzonych „niebezpiecznych” z całą pewnością można uznać ją jako przesłankę „martwą”, ponieważ niemożliwą do urzeczywistnienia i przez to niemającą wpływu na wynik decyzji klasyfikacyjnej w procesie weryfikacji statusu. Ostatnia przesłanka – ogólnie pojęte kontakty z członkami grupy przestępczej – podobnie jak w przypadku przesłanki dotyczącej zachowania w trakcie pobytu w jednostce penitencjarnej, stanowi ona powielenie jednej z przedmiotowych przesłanek kwalifikacji, co zagraża automatyzmem wydawania decyzji klasyfikacyjnych oraz świadczy o nieskrupulatności ustawodawcy. Mając na uwadze powyższe, wydaje się, że najbardziej racjonalnym i znajdującym potwierdzenie w badaniach statystycznych byłoby pochylenie nad postulatem podniesionym przez przedstawicieli doktryny utworzenia nowego rodzaju i typu zakładu karnego, do którego już na mocy wyroku skazującego trafiałyby szczególnie niebezpieczni sprawcy przestępstw. Mianowicie w doktrynie słusznie podnoszono, czy uzasadnione jest wpisywanie decyzji o umieszczeniu skazanego w warunkach wzmożonej izolacji i zabezpieczeń techniczno-ochronnych w zakres pojęcia „decyzji klasyfikacyjnej”. Uzasadniano to tym, że oddziały dla „niebezpiecznych”

¹⁶ Wyniki badań sondażowych przeprowadzonych na grupie 41 funkcjonariuszy SW przedstawione w pracy magisterskiej autorstwa Magdaleny Całus napisanej pod kierunkiem dr. hab. Tomasza Kalisza, prof. nadzw. UW, Wrocław 2017, niepublikowane.

według ustawowej definicji nie są ani typem, ani rodzajem zakładu karnego, a stanowią pewien podtyp zakładu karnego typu zamkniętego, przy czym taka konstrukcja nie została przewidziana w kodeksie w ramach art. 70 i 71 k.k.w. Kolejnym problemem, który budzi wątpliwości, jest kwestia przeniesienia z zakładu typu otwartego lub półotwartego do oddziału dla „niebezpiecznych”. W obowiązującym stanie prawnym aby takiego przeniesienia dokonać, należy najpierw w trybie art. 76 § 1 pkt 1 k.k.w. i art. 74 k.k.w. zmienić decyzję klasyfikacyjną i przenieść skazanego do zakładu typu zamkniętego, a następnie komisja penitencjarna, po przeprowadzeniu badań osobopoznawczych, może wydać decyzję o umieszczeniu w oddziale lub celi dla „niebezpiecznych” i poinformować o tym fakcie sędziego penitencjarnego. Jak widać, uprawnionym organem w tej kwestii nie jest ani sąd meriti, ani sąd penitencjarny, które w przypadkach, gdy mamy do czynienia z pozostałymi osadzonymi, mogą w wyroku skazującym lub postanowieniu zmieniającym określony w wyroku typ i rodzaj zakładu karnego, decydować o umieszczeniu skazanego w odpowiednim rodzaju i typie zakładu karnego. Wyżej wspomniane niejasności skłoniły przedstawicieli doktryny do wystąpienia z postulatem utworzenia nowego rodzaju zakładu karnego dla „niebezpiecznych” oraz typu: zakładu karnego typu zamkniętego o podwyższonym poziomie zabezpieczeń, co spowodowałoby, że proces umieszczania w odrębnych grupach osadzonych „niebezpiecznych” stałby się częścią klasyfikacji skazanych¹⁷.

3. Wnioski i postulaty

Przeprowadzone rozważania skłaniają do wyrażenia wniosku, że niewątpliwie istnieje potrzeba szczególnej izolacji grupy osadzonych „niebezpiecznych”, chociażby ze względu na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa ogółowi społeczeństwa. Słusznie ustawodawca stworzył narzędzia do identyfikacji i segregacji grupy osadzonych szczególnie groźnych, cechujących się nieprzewidywalnością umysłu, bezwzględnością, skłonnościami do skrajnej agresji, którzy dokonali szczególnie brutalnych przestępstw. Niemniej należy stwierdzić, że ze względu na ich motywacje i determinacje uzasadnione jest przypuszczenie, że ich zachowanie nie ulegnie poprawie, że nie nabędą w wyniku oddziaływań penitencjarnych społecznie pożądanych postaw, a jest wysoce prawdopodobne, że w przyszłości będą dopuszczać się kolejnych szkodliwych i nieprzewidywalnych czynów. Niebezpieczeństwo, które stwarza przedmiotowa grupa osadzonych, wynika z faktu, że z natury są oni agresywni oraz nie potrafią kontrolować swoich emocji

¹⁷ T. Kalisz, *Decyzja klasyfikacyjna. Charakter prawny*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2015, t. XXXVI, s. 73-75, <http://nkp.wuwr.pl/preview/-6353> [dostęp 19.03.2019].

i zachowań. Nadto w pewnym sensie nie potrafią oni również kalkulować ryzyka podejmowanych bezprawnych czynności, które przecież w warunkach izolacji penitencjarnej z góry będą skazane na niepowodzenie. Jednak przede wszystkim wynika ono z tego, iż za punkt honoru traktują walkę o swoją tożsamość, o zasady, dla których podłożem są antywartości, a które wyznają od dłuższego czasu, jeśli nie od zawsze. Dlatego ci osadzeni będą „walczyć” z administracją więzienną, okazywać swoje odmienne zdanie, opór, siłę i niezadowolenie, przez co zdrowie, a nawet życie pracowników i funkcjonariuszy ją tworzących będzie narażone na bezpośrednie niebezpieczeństwo. Również dla społeczeństwa ta grupa osadzonych może stanowić realne niebezpieczeństwo, ponieważ mogą oni próbować wykorzystać każdą dogodną sytuację, aby bezprawnie opuścić zakład karny, i to także z tego względu konieczne jest stworzenie warunków zapewniających zintensyfikowane zabezpieczenie techniczno-ochronne na terenie zakładów karnych oraz aresztów śledczych, gdzie „niebezpieczni” przebywają. Niemniej mając na uwadze konieczność realizacji celów wykonywania kary pozbawienia, która musi mieć miejsce również wobec osadzonych niebezpiecznych, w tym m.in. celu readaptacyjnego, czyli zgodnie z Kodeksem karnym wykonawczym „wzbudzania w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanых postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa”¹⁸, należałoby jednak ponownie zweryfikować przesłanki wykorzystywane w procedurze kwalifikacji, a szczególnie weryfikacji statusu „N”. Ich obecny kształt daje nikłe szanse na racjonalną weryfikację statusu, a w następstwie realizację ustawowych celów wykonywania kary pozbawienia wolności. Należy stworzyć odpowiednie warunki socjotechniczne izolacji penitencjarnej osadzonych niebezpiecznych oraz konkretne przesłanki weryfikacji i odwoływania statusu „N”, aby zapobiegać permanentnemu utrzymywaniu statusu „na tzw. wszelki wypadek”. Owymi przesłankami mogłyby być na przykład: opinie lekarzy psychiatrów, codzienne obserwacje funkcjonariuszy, chęć uczestniczenia w oddziaływaniach penitencjarnych, np. dodatkowej pracy, kontaktach z rodziną, przy uwzględnieniu przeszłości osadzonego, w tym przeszłości penitencjarnej. Jednak pełna i miarodajna obserwacja możliwa jest przede wszystkim przy zapewnieniu mniej rygorystycznych warunków izolacji. Docelowo warta uwagi jest propozycja zmian systemowych polegających na stworzeniu nowego rodzaju i typu zakładu karnego. Wówczas zbędna byłaby potrzeba weryfikacji statusu, ponieważ osadzeni trafialiby do odpowiedniego rodzaju i typu zakładu karnego na podstawie decyzji klasyfikacyjnej lub już na podstawie wyroku skazującego, a nie decyzji kwalifikacyjnej podejmowanej przez komisję penitencjarną. Ponadto, mając na uwadze niewielką populację przedmiotowej

¹⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy, Dz. U. Nr 90, poz. 557 ze zm., art. 67 § 1 k.k.w.

grupy osadzonych, wystarczające byłoby utworzenie kilku jednostek penitencjarnych dla osadzonych niebezpiecznych, w których przy zastosowaniu nowoczesnych metod i środków technicznych oraz poprzez indywidualną pracę z osadzonymi możliwa byłaby mniejsza fizyczna izolacja osadzonych i przez to stworzone zostałyby większe szanse na przeprowadzenie efektywnych oddziaływań penitencjarnych.

Mając na uwadze, że obecnie w większości osadzeni „niebezpieczni” zachowują status „N” przez cały okres odbywania kary, co potwierdzają wyżej zaprezentowane dane statystyczne CZSW, wydawanie kolejnych decyzji kwalifikacyjnych w odstępach sześciomiesięcznych mija się z celem, ponieważ status „N” i tak zostaje zachowany, a realizacja celów wykonywania kary, poza celem izolacyjno-zabezpieczającym, schodzi na dalszy plan, zatem proponowane zmiany proceduralne i systemowe są niezbędne.